

DOI: 10.59560/18291155-2025.3-201

ԴԱՎԻԹ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի
նախագահի օգնական,
Ռուս-հայկական համալսարանի դասախոս

**ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ**

Ամփոփագիր

Հոդվածում պետությունների ճանաչման ազգային մեխանիզմների ձևավորման համատեքստում ուսումնասիրվել և վեր են հանվել ճանաչման միջազգային ու ազգային մեխանիզմների ներդաշնակեցման ու դրանց համադրման որոշ ասպեկտներ, այդ գործընթացի առանձին խնդիրներ: Միաժամանակ եզրահանգումներ են արվել առ այն, որ պետությունների ճանաչման հարցը, լինելով միջազգային իրավունքի և քաղաքականության հատման կետում, պահանջում է ներպետական իրավական մեխանիզմի ստեղծման անհրաժեշտություն:

Հիմնաբառեր. պետություն, միջպետական հարաբերություններ, ճանաչում, ազգային մեխանիզմ, օրենք, պետության իրավասություններ:

Պետությունների ճանաչումը, միջազգային իրավունքի և դիվանագիտական հարաբերությունների հիմնարար ինստիտուտ լինելուց բացի, միաժամանակ նաև իրավաքաղաքական ակտ է, որը որոշում է ճանաչող պետության կամքը՝ հաստատելու իրավական և քաղաքական հարաբերություններ տվյալ նորաստեղծ կամ փաստացի գոյություն ունեցող միավորի հետ: Պրակտիկան ցույց է տալիս, որ այդ հարցում հստակ ներքին իրավական մեխանիզմների բացակայությունը հանգեցնում է նրան, որ պետությունների ճանաչումը երբեմն դառնում է քաղաքական կամ կոնկրետ իրավիճակների արձագանք:

Ներկա պայմաններում ճանաչման ինստիտուտի հետ կապված մի շարք հարցեր կարգավորվում են միջազգային իրավունքի ընդհանուր նորմերով և

սկզբունքներով, որոնք ամրագրված են 20-րդ դարում ընդունված միջազգային մի շարք փաստաթղթերում¹:

ՄԱԿ-ի կառուցվածքում գործող Գլխավոր վեհաժողովը առանձին դեպքերում զբաղվում է նաև միջազգային իրավունքի սուբյեկտների ճանաչման հարցերով և իր բանաձևերում պարտավորեցնում է պետություններին ճանաչել որպես ինքնիշխան կառույցներ²: Սակայն, այնուամենայնիվ, միջազգային ճանաչման ինստիտուտի էության ու իրավական բովանդակության միատեսակ ըմբռնման համար այն ակնհայտորեն բավարար չէ:

Ասվածից կարող ենք ենթադրել, որ միջպետական հարաբերությունների առավել ամբողջական և համապարփակ լուսաբանման, կանոնակարգման և միջազգային իրավունքի նոր սուբյեկտների ճանաչման նորմերի ամրագրման նպատակով անհրաժեշտ է մշակել միասնական համալիր իրավական փաստաթուղթ, որը կարող է արտացոլել պետությունների ճանաչման բոլոր տեսակների, չափանիշների և ձևերի առանձնահատկությունները:

Դեռևս 1949 թվականին նման եզրահանգման է եկել միջազգային համայնքը, երբ ՄԱԿ-ի միջազգային իրավունքի հանձնաժողովը որոշեց պետությունների ու կառավարությունների ճանաչման հարցն ընդգրկել այն թեմաների ցանկում, որոնք ենթակա են առաջնային միավորման³: Սակայն այդ խնդիրը դեռևս չի ստացել իր համարժեք զարգացումը և լուծումը:

Արդյունքում, ինչպես նշում են մի շարք տեսաբաններ, «մինչև ներկա ժամանակաշրջանը՝ ճանաչման տարրերը, տեսակներն ու եղանակները, նոր պետությունները ճանաչելու իրավունքն ու պարտականությունը, իրավական հետևանքները և ճանաչման ինստիտուտի կիրառման մի շարք այլ ասպեկտներ կարգավորվում են որոշ դեպքերում՝ միջազգային սովորույթով, այլ դեպքերում՝ օրենքի սովորական նորմով, երրորդ դեպքում՝ միջազգային իրավունքի համընդհանուր ճանաչված սկզբունքներով: Ճանաչման որոշ ասպեկտներ արտացոլվում են երկկողմ և բազմակողմ պայմանագրերում,

¹ Տե՛ս օրինակ, 1945 թ ՄԱԿ-ի կանոնադրությունը, միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին 1970 թ. հռչակագիրը, Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդակցության 1975 թ. եզրափակիչ ակտը և այլն:

² Այս դեպքում որպես օրինակ կարող է ծառայել «Պաղեստինի հարցով» ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 3236 բանաձևի 6-րդ կետը (XXIX) (ընդունվել է 22.11.1974 թ.), ըստ որի՝ «կոչով դիմում է բոլոր պետություններին և միջազգային կազմակերպություններին աջակցել Պաղեստինի ժողովրդին իր պայքարում՝ Կանոնադրությամբ սահմանված կարգով վերականգնել իր իրավունքները»:

Տե՛ս Действующее международное право // Сборник документов в 3 т. Т. 1. - М., 1996, էջ 139-140:

³ Տե՛ս Курс международного права. В 7 т. Т. 3. Основные институты международного права. - М., 1990, էջ 105 - 106:

միջազգային կազմակերպությունների բանաձևերում և առանձին պետությունների դիվանագիտական նոտաներում: Դժվարությունը կայանում է նրանում, որ ճանաչման վերաբերյալ պետությունների պրակտիկան հեռու է միասնական լինելուց, և ճանաչման, որպես «համընդհանուր պրակտիկայի» կիրառման մասին խոսելու անհրաժեշտությունը բացակայում է»¹:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ ճանաչման միջազգային ինստիտուտը դեռևս մնում է չկոդավորված, իսկ ճանաչման չափանիշներ սահմանող պրակտիկան չափազանց բազմազան է, պետք է համաձայնել Վ.Ռ. Սեդենյոյի այն կարծիքին, ով իր միջազգային իրավունքի հանձնաժողովի պետությունների միակողմանի գործողությունների վերաբերյալ զեկույցում մատնանշել է, որ «ճանաչման ակտին... չեն ներկայացվում ինչ-որ որոշակի չափանիշներ»²:

Վերը նշվածի համատեքստում պետության իրավասություններից բխող խնդիրը կապված է չճանաչված կամ ինքնահռչակ պետությունների գոյության հետ:

Պետությունները՝ որպես միջազգային հարաբերությունների մասնակիցներ, օժտված են որոշակի իրավունքներով և պարտականություններով: Նրանց ընդհանուր խնդիրն է խաղաղության և անվտանգության պահպանումը, պետությունների հետ համագործակցությունը հասարակության կենսագործունեության բոլոր ոլորտներում: Ելնելով դրանից՝ կարող ենք ասել, որ այսօր գոյություն ունեն մի շարք պետություններ, որոնք զրկված են բազմաթիվ հարցերի շուրջ համագործակցություն հաստատելու և իրականացնելու հնարավորությունից, քանի որ վերջիններիս միջազգային իրավասությունների չափանիշները սահմանափակ են: Այդ պետություններին բնութագրական է միջազգային մակարդակում կարգավիճակի անորոշությունը, այլ պետությունների հետ համագործակցության սահմանները զգալիորեն սահմանափակ են, այսինքն նրանք հնարավորություն չունեն լիարժեք մասնակցելու իրավահարաբերություններին, չնայած, ինչպես նշվեց վերևում, դա չպետք է հիմք հանդիսանա նրանց իրավասությունների սահմանափակման համար:

«Ցանկացած պետություն ունի իրավահարաբերությունների մեջ մտնելու իրավունք, և նման իրավունքը չպետք է կախված լինի այլ պետությունների կողմից ճանաչումից, որը հաստատվում է պետությունների անկախության և

¹ Տե՛ս **Фельдман Д.И., Курдюков Г.И., Кофман Б.И., Мингазов Л.Х.** Признание в современном международном праве (признание новых государств и правительств). - М., 1975, էջ 6:

² Տե՛ս Шестой доклад об односторонних актах государств, подготовленный специальным докладчиком Виктором Родригес Седенью [Электронный ресурс] // Док. ООН. Электрон. дан. Женева: ООН, 2003, էջ 11:

ինքնիշխան հավասարության սկզբունքի իրագործմամբ»¹ : Առանձին դեպքերում պետություններն իրենք են միջազգային պայմանագրերին միակողմանիորեն միանալու կամք դրսևորում: Այս տեսանկյունից, անդրադառնալով օրինակ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կողմից միջազգային համընդհանուր բնույթի պայմանագրերին միանալու կամ դրանց իրավագործությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում հաստատելու իրավական խնդրին՝ պրոֆեսոր Ա.Հ. Խաչատրյանն իրավացիորեն նշել է, որ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության սահմանադրության համաձայն՝ միջազգային իրավունքի նորմերն ունեն պրիմատ նշանակություն ներպետական իրավական համակարգի նկատմամբ, ինչը ՄԱԿ-ի Կանոնադրության 1-ին և 2-րդ հոդվածներով ամրագրված նպատակների ու սկզբունքների արդյունավետ իրագործման տեսանկյունից ուղղված է նպաստելու, հատկապես, միջազգային խաղաղության ու անվտանգության պահպանմանը, ժողովուրդների միջև բարեկամական հարաբերությունների զարգացմանը, ուստի՝ այդ հիմնավորմամբ պայմանավորված, կարծում ենք, որ ԼՂՀ-ն կարող է լիարժեք մասնակցություն ցուցաբերել միջազգային հարաբերություններին, օժտված լինել միջազգային իրավասություններով, հետևաբար՝ նրա կողմից համընդհանուր և տարածաշրջանային բնույթի միջազգային պայմանագրերին ցանկացած ձևով ու եղանակով մասնակցությունն ինքնին իրավաչափ է և բխում է հենց Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին Վիեննայի կոնվենցիայի բովանդակությունից»² :

Մեկ այլ հեղինակ Ա.Գ. Բոլշակովը նշել է, որ «Չճանաչված պետական կազմավորումները ներկա փուլում դառնում են մեծ աշխարհաքաղաքական խաղի օբյեկտ՝ ԱՄՆ-ի, ԵՄ-ի, Ռուսաստանի և որոշ ասիական պետությունների միջև: Այս գործընթացի պաշտոնական արտահայտությունը Կոսովոյի վերաբերյալ որոշումն է, որը ռուսական տեսանկյունից պետք է դառնա նախադեպ հետխորհրդային տարածքի բոլոր նմանատիպ տարածքների համար: Արևմտյան երկրները, հակառակը, պնդում են Կոսովոյի դեպքի բացառիկությունը, և դեմ են Աբխազիայի, Մերձդնեստրի, Հարավային

¹ Տե՛ս **Александрова Н.В.** Правовой институт признания государств: дис. канд. юрид. наук. – Н. Новгород, 2009, էջ 119:

² Տե՛ս **Ա. Խաչատրյան**, Գիտական հոդվածների ժողովածու: Երևանի «Մանց» համալսարան, 2013, էջ 20-21:

Օսիայի անկախության ճանաչմանը, որոնք գտնվում են Ռուսաստանի ազդեցության ոլորտում»¹:

Մեկ այլ հեղինակ՝ Քրոուֆորդը, հիմնավորելով պետության ձևավորման «Մոնտեվիդեոյի չափանիշները» (բնակչություն, տարածք, կառավարություն, միջազգային հարաբերությունների ունակություն), ընդգծել է, որ «ճանաչումը հաստատում է այդ փաստական իրողությունները, բայց չի ստեղծում պետություն իրավական առումով»²:

Պետությունների ճանաչման խնդրի հետ կապված առանձնահատուկ իրադարձություններից մեկը Կոսովոյի միակողմանի ճանաչումն էր 2008թ. փետրվարի 17-ին: Սակայն արդյո՞ք Կոսովոն դրանից հետո դադարել է լինել չճանաչված պետություն: «Միջազգային իրավական տեսությունը միանշանակ պատասխան չի տալիս այն հարցին, թե երբ կարող ենք խոսել ինքնիշխան պետության առկայության մասին՝ դրա առաջացման, թե՞ միջազգային համայնքի կողմից ճանաչման պահից: Ճանաչումը ենթադրում է նոր առաջացող պետության համար միջազգային իրավունքի նորմերից և, առաջին հերթին, ՄԱԿ-ի կանոնադրությունից բխող պարտավորություններ՝ հարաբերությունների կառուցում ինքնիշխան հավասարության սկզբունքի հիման վրա, ձեռնպահ մնալու ուժի կիրառումից կամ դրա կիրառման սպառնալիքից՝ ուղղված ինչպես տարածքային անձեռնմխելիության, այնպես էլ քաղաքական անկախության դեմ, ներքին գործերին չմիջամտելու, համագործակցություն և այլն»³: Այս հարցերին պատասխանելիս առաջացող խնդիրները ցույց են տալիս սույն հոդվածում նկարագրված խնդրի խորությունը:

Սերբիայի Սահմանադրության համաձայն՝ Կոսովոն հանդիսանում է ինքնավար մարզ⁴: Այս առումով թերևս տեղին է հիշատակել, որ «Կոսովոյի կարգավիճակի որոշումը համընդհանուր է՝ որպես միջազգային իրավունքի նախկին համակարգի քայքայման տեսանելի ցուցիչ, և հատուկ՝ կոնկրետ

¹ Տե՛ս **Большаков А.Г.** Непризнанные государственные образования постсоветского пространства: Казус Нагорного Карабаха // Ученые записки Казанского университета. 2007. № 3. էջ 130:

² **Crawford, James.** The Creation of States in International Law. Oxford University Press, 2006, էջ 750-780:

³ Տե՛ս **Лялина И.С.** Признание непризнанных: что дальше? События в Южной Осетии и Абхазии – очередной повод задуматься о несовершенстве международных взаимоотношений // Человек и закон – Общественно-правовой журнал. 2008. № 10. էջ. 12 – 16:

⁴ Տե՛ս Конституция Сербии [Электронный ресурс] // Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова. Электрон. дан. [Б.м., б.г.]. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=369>

քաղաքական խնդրի լուծման առումով»¹։ Կոսովոյի ճանաչման եզակի բնույթը կարելի է բնութագրել մասնավորապես հետևյալ կերպ՝

- միջազգային իրավունքում XX և XXI դարերի սկզբին գրեթե բոլոր հեղինակավոր պետություններն առաջնորդվել են պետության տարածքային ամբողջականության իրավունքով։ Սակայն, Կոսովոն օգտվել է ժողովրդի ինքնորոշման իր իրավունքից, որն ամրագրված է պետության տարածքային ամբողջականության իրավունքին հավասար։ Կոսովոյի օրինակը հստակ ցույց տվեց վերը նշված երկու սկզբունքների հավասարությունը, և

- Կոսովոյի ճանաչումը հերքեց այն տեսությունը, որ նույն ժողովուրդը չի կարող ինքնորոշվել մեկից ավելի անգամ։

Վերլուծելով տեղի ունեցած իրադարձությունները՝ կարող ենք ասել, որ Կոսովոյի օրինակը զգալի ներդրում է ինքնորոշման իրավունքի իրացման գործում, որոնք կարող են նախադեպային դառնալ նաև մի շարք այլ ինքնահռչակ, բայց դեռ չճանաչված պետություններ համար։ Բայց մյուս կողմից, այդ ճանաչումը կարող է «հեռուն գնացող» հետևանքներ առաջացնել տվյալ տարածաշրջանում քաղաքական շահեր ունեցող մի շարք երկրների համար։ Չնայած տասնյակ պետությունների կողմից Կոսովոյի ճանաչմանը, այն դեռևս չի հանդիսանում ՄԱԿ-ի անդամ, հետևաբար, վերջինիս կարգավիճակը դեռևս միանշանակ որոշված չէ։

Ելնելով վերոգրյալից՝ պետք է ասել, որ Կոսովոյի դեպքում չստացվեց անվերապահ, ամբողջական ճանաչում։

Ճանաչման մեկ այլ օրինակ կարելի է համարել Հարավային Օսիայի և Աբխազիայի ճանաչմանը վերաբերող իրադարձությունները։ Ըստ Ռուսաստանի Դաշնության այն ժամանակվա նախագահ Դ. Մեդվեդևի՝ «վրացական դեկավարությունը, խախտելով ՄԱԿ-ի կանոնադրությունը, միջազգային համաձայնագրերով ստանձնած իր պարտավորությունները, հակառակ ողջախոհության, սանձազերծեց զինված հակամարտություն, որին զոհ գնացին խաղաղ մարդիկ։ Նույն ճակատագիրն էր սպասվում Աբխազիային (...) ելնելով ստեղծված իրավիճակից՝ անհրաժեշտ է որոշում կայացնել։ Հաշվի առնելով օսեթ և աբխազ ժողովուրդների ազատ կամարտահայտությունը, առաջնորդվելով ՄԱԿ-ի կանոնադրության դրույթներով, «Պետությունների միջև բարեկամական հարաբերություններին վերաբերող միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին» 1970 թ. հռչակագրով, Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդակցության 1975 թ. եզրափակիչ ակտով, այլ հիմնարար փաստաթղթերով՝ ես հրամանագրեր եմ ստորագրել Ռուսաստանի

¹ Տե՛ս **Александрова Н.В.** Նույն աշխատությունը։ Էջ 122։

Դաշնության կողմից Հարավային Օսիայի և Աբխազիայի անկախության ճանաչման մասին»¹:

Այս օրինակները շատ հստակ ցույց են տալիս, որ պետությունների կողմից այս կամ այն պետության ճանաչումը միշտ սերտորեն կապված է տեղի ունեցող կոնկրետ հանգամանքների և համաշխարհային ասպարեզում ձևավորվող քաղաքական իրադրության հետ:

Վերոնշյալ սուբյեկտներին որպես պետություն ճանաչելու հարցում տարբերություններն ակնհայտ են: Այսպես, Աբխազիան և Հարավային Օսիան ճանաչելիս Ռուսաստանը մատնանշել է տվյալ տարածաշրջաններում իր քաղաքացիների անվտանգությունն ապահովելու անհրաժեշտությունը: Իսկ Կոսովոյի դեպքում Արևմուտքը եկել է այն եզրակացության, որ բանակցությունները մտել են փակուղի, և գոյություն ունեցող հակամարտության լուծման միակ ճանապարհը տարածաշրջանի անկախության ճանաչումն է:

Բազմաթիվ պետությունների կողմից Կոսովոյի ճանաչումից հետո աշխարհում աշխարհաքաղաքական իրավիճակը զգալիորեն փոխվել է: Այս տեսանկյունից անհրաժեշտ է հիշատակել, որ «ցանկացած իրավական որոշում ձեռք է բերում համընդհանուր բնույթ, որքան էլ եզակի լինեն դրան նախորդած իրադարձությունները»²:

Վերոնշյալ սուբյեկտների ճանաչումը նոր փուլի սկիզբ հանդիսացավ ինքնահռչակ պետությունների ճանաչման հարցերի իմաստավորման գործում:

Այս համատեքստում կարևոր է անդրադառնալ նաև միջազգային դատարանի իրավական պրակտիկային:

Այսպես, ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի դիմումով Միջազգային դատարանը 2010 թ. հուլիսի 22-ի խորհրդատվական կարծիքով արձանագրեց, որ «Կոսովոյի անկախության հռչակումը չի խախտել միջազգային իրավունքը, քանի որ միջազգային իրավունքը չի պարունակում արգելք անկախության հռչակման վերաբերյալ»³:

Այս որոշումը ցույց տվեց, որ միջազգային իրավունքը չի կարգավորում ճանաչման պարտականության հետ կապված հարաբերությունները և այդ հարցը փաստորեն մնում է պետությունների իրավական և քաղաքական

¹ <https://ria.ru/20080826/150696936.html>

² Международное признание независимости Абхазии послужит миру и стабильности на Кавказе: Обращение к Генеральному секретарю ООН, главам государств и парламентов СНГ и стран мира о признании государственной независимости Республики [Электронный ресурс] // Информационное агентство REGNUM. Электрон. дан. [Б.м., б.г.]. URL: www.regnum.ru/news/698711.html

³ ICJ, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, ICJ Reports 2010, p 403.

հայեցողությանը: Սա ևս մեկ փաստարկ է այն հիմնավորման, որ ճանաչման գործընթացը պետք է կարգավորվի նաև ազգային մակարդակում՝ հստակ ընթացակարգով:

Մարդու իրավունքների դատարանը մեկ այլ՝ *Loizidou v. Turkey* (1996) և հետագա գործերում նաև արձանագրել է, որ Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետությունը ճանաչված չէ որևէ այլ պետության կողմից, բացի Թուրքիայից, և այդ չճանաչված կարգավիճակը հանգեցնում է նրա իրավական կարգավիճակի ոչ լեգիտիմության¹:

Այս մոտեցումը վկայում է, որ ճանաչման բացակայությունը ոչ միայն քաղաքական, այլև իրավական հետևանքներ ունի՝ կապված տարածքային իրավագործության և միջազգային պարտավորությունների հետ: Հետևաբար, ազգային իրավակարգում ճանաչման հստակ մեխանիզմների առկայությունը կարող է կանխել նման հակասական իրավիճակները:

Միջազգային դատարանը իր մեկ այլ *Namibia (South West Africa)* խորհրդատվական կարծիքում նշել է, որ պետությունները պարտավոր են չճանաչել այն իրավիճակները, որոնք առաջացել են միջազգային իրավունքի խախտման միջոցով:

Այս դիրքորոշումը, ըստ երևույթին, ձևավորեց չճանաչելու պարտականության սկզբունքը, որը նույնպես մեր գնահատմամբ պետք է արտացոլվի ճանաչման ազգային մեխանիզմում՝ որպես իրավական արգելք անօրինական պետությունների ճանաչման դեպքում:

Վերլուծելով վերոնշյալ բոլոր հանգամանքները՝ ակնհայտ է դառնում, որ մի շարք պետությունների կարգավիճակը համաշխարհային ասպարեզում բավականին անկայուն է: Ընդհանուր առմամբ ներքին կառուցվածքի գործոնները, ինչպես նաև միջազգային հարաբերությունների հակասական բնույթը ծառայում են որպես այդ պետությունների կարգավիճակի անկայունության պատճառներ: Ուստի ներկա փուլում, աշխարհի փոխկախվածության աճի պայմաններում, իրավունքի տեսությունում զգացվում է այն բացը, որն անարժանորեն մնացել է առանց պատշաճ ուշադրության, այն է պետությունների իրավական ճանաչման ինստիտուտը:

Ելնելով վերոգրյալից՝ հարկ է առանձնացնել մի քանի կարևոր կետեր՝

- պետությունների ճանաչման ինստիտուտի գոյությունն ու զարգացումը միջպետական հարաբերությունների զարգացման կարևոր և անհրաժեշտ պայման է,

¹ ECHR, *Loizidou v. Turkey*, Judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VI.

- պետությունների ճանաչման արդյունավետության չափանիշների որոշման և հետագա կիրառման պրակտիկան պետք է լինի օբյեկտիվ, որը պետք է արտացոլի պետության ճանաչումից բխող բոլոր առանձնահատկություններն ու իրավական հետևանքները:

Վերոգրյալից ակնհայտ է այն եզրահանգումը, որ պետությունների ճանաչման խնդիրը ներկայումս արդիական է: Խնդրի արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ դրա լուծման ուղիներ գտնելն ուղղակիորեն կազդի միջպետական հարաբերությունների կայունության վրա: Այդ կապակցությամբ անհրաժեշտ է նշված իրավական ինստիտուտի, այդ թվում ներպետական, հետևողական և փուլային մշակում ու կատարելագործում: Այստեղ կարևոր նշանակություն կունենան ինչպես ներպետական իրավունքի, այնպես էլ միջազգային նորմերը: Նոր պետությունների ճանաչման հետ կապված խնդիրների արդյունավետ լուծման համար նախ և առաջ անհրաժեշտ է մշակել արդյունավետ գործող նորմատիվ-իրավական բազա և դրա իրավակիրառ մեխանիզմներ՝ դրանք սկսելով կիրառել ճանաչման կարիք ունեցող պետությունների նկատմամբ: Անհրաժեշտ է, որպեսզի պետությունների կողմից մշակվի և ընդունվի ներպետական նորմատիվ իրավական ակտ, որը լուծում է ճանաչման ոլորտի հարցերը, որը պայմանականորեն կարող է ունենալ «Նոր պետությունների (պետական կազմավորումների) ճանաչման մասին» օրենք անվանումը: Առաջարկվող օրենքում կարևոր է հստակ սահմանել պետությունների ճանաչման հայեցակարգը, այն հիմնական չափանիշները, որոնց պետք է բավարարի ճանաչման հավակնող պետական կազմավորումը, ճանաչման ընթացակարգը և դրա իրավական հետևանքները:

Ճանաչման իրավական ինստիտուտի բնույթի բարդությունը կայանում է նրանում, որ միջազգային հարաբերությունների մշտական բարդացման հետ մեկտեղ մեծանում է նաև դրանց շուտափույթ իրավական կարգավորման անհրաժեշտությունը: Այստեղ գլխավոր դերը, համապատասխան իրավական խնդիրները լուծելու համար, իհարկե, պետք է պատկանի ՄԱԿ-ի մակարդակով իրականացված կոդիֆիկացմանը՝ հաշվի առնելով զարգացման որոշակի փուլում առկա քաղաքական իրավիճակը:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հոդվածում քննարկվում է պետությունների ճանաչման գործընթացի իրավաքաղաքական բնույթը և դրա կարգավորման ազգային մեխանիզմների ձևավորման անհրաժեշտությունը: Վերլուծվում են ճանաչման ինստիտուտի երկակի՝ միջազգային և ներազգային իրավական բնույթը: Հեղինակը մատ-

նանշում է, որ միջազգային իրավունքը պետություններին չի պարտադրում հստակ ընթացակարգեր՝ թողնելով լայն դիսկրետ իրավունք ազգային իրավակարգերին՝ ինքնուրույն սահմանելու ճանաչման մեխանիզմներ:

Հոդվածում մատնանշվել է, որ ազգային օրենսդրական համակարգում բացակայում է ճանաչման հստակ իրավական ընթացակարգ, ինչն իր հերթին առաջացնում է իրավաքաղաքական անորոշություններ արտաքին քաղաքական որոշումների կայացման ոլորտում:

Հեղինակի կողմից հիմնավորվում է, որ պետությունների ճանաչման ազգային մեխանիզմի ձևավորումը կնպաստի պետական կամքի իրավական ինստիտուցիոնալացմանը և միջազգային հարաբերություններում պետության ինքնուրույնության դրսևորմանը: Առաջարկվում է մշակել հատուկ օրենք, որով կսահմանվի պետությունների ճանաչման հայեցակարգը, այն հիմնական չափանիշները, որոնց պետք է բավարարի ճանաչման հավակնող պետական կազմավորումը, ճանաչման ընթացակարգը և դրա իրավական հետևանքները, ինչն ընդհանուր հաշվով կապահովի գործընթացի իրավական կանխատեսելիությունն ու թափանցիկությունը: Միաժամանակ կարևորելով ՄԱԿ-ի դերը համապատասխան իրավական խնդիրները լուծելու գործում՝ ընդգծվել է ՄԱԿ-ի մակարդակով իրականացված կոդիֆիկացման կարևորությունը՝ հաշվի առնելով զարգացման որոշակի փուլում առկա քաղաքական իրավիճակը:

Օգտագործված իրավական ակտերի և գրականության ցանկ

1. 1945 թ. ՄԱԿ-ի կանոնադրություն:
2. Միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին 1970 թ. հռչակագիր:
3. Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդակցության 1975 թ. եզրափակիչ ակտ:
4. «Պաղեստինի հարցով» ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 3236 բանաձևի 6-րդ կետ (XXIX) (ընդունվել է 22.11.1974 թ.):
5. Действующее международное право // Сборник документов в 3 т. Т. 1. - М., 1996.
6. Курс международного права. В 7 т. Т. 3. Основные институты международного права. - М., 1990.
7. Фельдман Д.И., Курдюков Г.И., Кофман Б.И., Мингазов Л.Х. Признание в современном международном праве (признание новых государств и правительств). - М., 1975.

8. Шестой доклад об односторонних актах государств, подготовленный специальным докладчиком Виктором Родригес Седеньо [Электронный ресурс] // Док. ООН. Электрон. Дан. Женева: ООН, 2003.
9. **Александрова Н.В.** Правовой институт признания государств: дис. канд. юрид. наук.. – Н. Новгород, 2009.
10. **Ա. Խաչատրյան**, Գիտական հոդվածների ժողովածու: Երևանի «Մանգ» համալսարան, 2013:
11. **Большаков А.Г.** Непризнанные государственные образования постсоветского пространства: Казус Нагорного Карабаха // Ученые записки Казанского университета. 2007. № 3.
12. **James Crawford**, The Creation of States in International Law. Oxford: Oxford University Press, 2006.
13. **Лялина И.С.** Признание непризнанных: что дальше? События в Южной Осетии и Абхазии – очередной повод задуматься о несовершенстве международных взаимоотношений // Человек и закон – Общенациональный правовой журнал. 2008. № 10.
14. Конституция Сербии [Электронный ресурс] // Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова. Электрон. дан. [Б.м., б.г.]. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=369>
15. <https://ria.ru/20080826/150696936.html>
16. Международное признание независимости Абхазии послужит миру и стабильности на Кавказе: Обращение к Генеральному секретарю ООН, главам государств и парламентов СНГ и стран мира о признании государственной независимости Республики [Электронный ресурс] // Информационное агентство REGNUM. Электрон. дан. [Б.м., б.г.]. URL: www.regnum.ru/news/698711.html
17. ICJ, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, ICJ Reports 2010, p 403
18. ECHR, *Loizidou v. Turkey*, Judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VI.

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ПРИЗНАНИЯ ГОСУДАРСТВ

Аннотация

В статье в контексте формирования национальных механизмов признания государств были изучены и подняты некоторые аспекты гармонизации и сопоставления международных и национальных механизмов признания, отдельные проблемы этого процесса. В то же время были сделаны выводы о том, что вопрос признания государств, находясь на пересечении международного права и политики, требует необходимости создания внутригосударственного правового механизма.

Ключевые слова: государство, межгосударственные отношения, признание, национальный механизм, закон, юрисдикция государства.

ON SOME PROBLEMS OF FORMATION OF NATIONAL MECHANISMS FOR STATE RECOGNITION

Annotation

In the context of formation of national mechanisms for state recognition, the article examines and addresses certain aspects of harmonizing and aligning international and national mechanisms for state recognition, as well as specific problems in this process. At the same time, it concludes that the issue of state recognition, situated at the intersection of international law and politics, necessitates the establishment of a domestic legal mechanism.

Keywords: state, interstate relations, recognition, national mechanism, law, state jurisdiction.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 05.09.2025 թ., տրվել է գրախոսության 10.09.2025 թ., ընդունվել է տպագրության 20.09.2025 թ.: